

ТЕЛЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ

TELEOLOGICAL ASPECTS OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF INTEGRITY OF JUDGES

Жуков С.В., к.ю.н., докторант

*Навчально-науковий інститут права імені Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

У статті аналізуються телеологічні аспекти адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів в Україні. На підставі визначення концептуальних засад теоретико-методологічного розуміння категорії «мета» в науці адміністративного права визначено принципи побудови ієрархії цілей. Обґрунтовано, що мета адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів має розглядатися на кількох рівнях, що включають, зокрема, стратегічний та тактичний, і надано характеристику останніх.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, доброчесність суддів, телеологічні аспекти, цілепокладання, стратегічні цілі, тактичні цілі.

В статье анализируются телеологические аспекты административно-правового обеспечения добропорядочности судей в Украине. На основании определения концептуальных основ теоретико-методологического понимания категории «цель» в науке административного права определены принципы построения иерархии целей. Обосновано, что цель административно-правового обеспечения добропорядочности судей должна рассматриваться на нескольких уровнях, включающих, в частности, стратегический и тактический, и охарактеризованы указанные уровни.

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, добропорядочность судей, телеологические аспекты, целеполагание, стратегические цели, тактические цели.

The article is devoted to the problem of determining the purpose of administrative and legal support for the integrity of judges. The urgency of this problem is connected with the reform of the judicial system. The author analyzes the theoretical approaches to the category of "goal" from the standpoint of administrative law. The conclusion is that there are several common patterns for different studies. Such patterns are associated with the hierarchical system of goals, understanding the goal as an ideal model, as well as with the determinism of the processes of achieving the goal.

The objectives of the administrative and legal support for the integrity of judges include strategic and tactical. The strategic level of the goal is the achievement of the state of ensuring an adequate level of protection of the rights of human freedoms. Tactical level includes three goals. The first tactical goal is the creation of requirements for the integrity of judges. The second tactical goal is the consolidation of requirements in legal acts. The third tactical goal is to ensure objective and operational control over the achievement of the strategic goal.

The conclusion is made that an understanding of the goal of administrative and legal support for the integrity of judges should include strategic and tactical features of goal-setting. Such features are combined into a single teleological system, in which each goal performs its function (the strategic goal forms global long-term priorities; the tactical goal determines the short-term perspectives of organizational transformations). The author justifies the need to include strategic and tactical goals in a separate legal document that defines the reform of the judicial system of Ukraine.

Key words: administrative and legal support, integrity of judges, teleological aspects, goal setting, strategic goals, tactical goals.

Нині, у період активного реформування системи публічного управління на передній план виходять питання, які багато десятиліть не привертала уваги дослідників. До таких питань належить проблема доброчесності суддів, від вирішення якої значним чином залежить ефективність функціонування системи публічної влади. За таких умов важливо з'ясувати головне, заради чого здійснюється будь-яке реформування – у чому ж полягає мета такого забезпечення, яка зумовлює вибір шляхів її досягнення? Вказане зумовлює актуальність дослідження особливостей цілепокладання у системі адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів і слугує підтвердженням актуальності теми цієї статті.

Адміністративно-правове забезпечення в цілому і питання визначення його мети розглядали у своїх роботах В.Б. Авер'янов, В.Т. Білоус, Д.І. Єрмаков, В.К. Колпаков, І.П. Голосніченко, С.Г. Стеценко, Н.П. Христинченко, І.М. Шопіна, О.Н. Ярмиш та інші автори. Проблеми функціонування судової системи загалом та окремих її елементів було розглянуто у роботах В.М. Бевзенка, А.Л. Борка, Р.З. Голобутовського, О.В. Гончаренка, Р.В. Ігоніна, О.В. Красноборова, Г.Я. Наконечної, С.Ю. Обрусної та інших авторів. Проте телеологічні аспекти діяльності держави із забезпечення доброчесності суддів, що знаходять свій прояв в її адміністративно-правовому забезпеченні, ще не були предметом окремих наукових досліджень. Вказане потребує здійснення окремих наукових розвідок, зокрема, спрямованих на визначення сутності базових категорій цієї важливої сфери діяльності держави та співвідношень між ними.

Мета статті полягала в тому, щоб на підставі аналізу теоретичних джерел та правових актів визначити телеологічні аспекти адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.

Мета будь-якої діяльності зумовлює спрямованість останньої, формує вектори прикладання основних зусиль, визначає систему критеріїв оцінки успішності такої діяльності. З огляду на важливість цілепокладання у сфері публічного управління, багатьма авторами розроблені теоретико-методологічні засади визначення мети стосовно всієї вказаної системи, окремих її органів, деяких сфер професійної діяльності тощо. Незважаючи на деякі відмінності у формулюваннях, можна вивести загальні закономірності телеологічних аспектів функціонування суб'єктів системи публічного управління. Зокрема, до них належать ієрархічна побудова дерева цілей (від мета-цілі через стратегічні й тактичні цілі до цілей-завдань), розуміння мети як бажаної моделі, наявність у неї ідеального характеру (на відміну від матеріальності результату) тощо [1, с. 56; 2, с. 58; 3, с. 46–47]).

Варто сказати, що більшість дослідників як спільну рису розуміння цього феномена називає детермінованість метою кінцевого результату будь-якої діяльності: мета є бажаним результатом діяльності (з тими чи іншими варіаціями). Якщо брати за мету забезпечення доброчесності, то роль держави буде, насамперед, пов'язана з функціями цієї держави, до яких, як відомо, належать політична, економічна, соціальна, правоохоронна та інші. Правоохоронна функція, як свідчить сама її назва, пов'язана з охороною відносин, які виникають у правовій сфері, з

охороною права. Її визначають як забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрям діяльності держави, який об'єднує низку напрямів і заходів (у тому числі примусових), що ґрунтуються на принципах справедливості та ефективності, спрямованих на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності й правопорядку [4, с. 252], як комплексний цілісний пріоритетний напрям державної політики, спрямований на забезпечення відповідно до засад верховенства права та пріоритету прав людини охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку [5, с. 99]. Одним із напрямів реалізації правоохоронної функції держави є забезпечення доброчесності суддів.

Задля з'ясування сутності завдань судочинства, вирішення яких залежить від наявного рівня доброчесності суддів спробуємо звернутися до кодифікованих законодавчих правових актів, зокрема, до ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України, в якому завданням адміністративного судочинства визначено справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин із метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень із боку суб'єктів владних повноважень [6]. Як свідчить аналіз цієї норми, справедливість та неупередженість вирішення судом спорів є умовою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб. Отже, на нашу думку, діяльність держави, спрямована на забезпечення доброчесності суддів, має своєю метою створення та забезпечення ефективного функціонування правового механізму захисту прав і свобод людини та громадянина, а також інтересів юридичних осіб.

Повертаючись до особливостей методологічних підходів до категорії «мета», можна з'ясувати, що зазвичай цей феномен розглядається як на стратегічному, так і на тактичному рівні. Якщо на стратегічному рівні вона буде являти собою досягнення такого стану, за якого у державі забезпечено достатній рівень захисту прав і свобод людини і громадянина, то на тактичному рівні вона може бути представлена як створення системи вимог до доброчесності суддів, закріплення їх у відповідних нормативно-правових актах та забезпечення об'єктивного та оперативного контролю за тим, наскільки ці правові акти досягають визначених стратегічною метою показників.

Варто сказати, що саме мета адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів визначає особливості його об'єкта та суб'єкта. Об'єктом ми розуміємо як будь-яку дійсну чи уявну, уречевлену чи ідеальну реальність, яка розглядається як щось зовнішнє стосовно людини та її свідомості і стає предметом теоретичної та практичної діяльності суб'єкта, в результаті якої об'єкт зазнає цілеспрямованого чи мимовільного діяння з боку суб'єкта, освоюється (перетворюється, пізнається, конструюється та пристосовується до потреб людини та суспільства) [7, с. 438]. Суб'єкт постає як особа, організована група осіб, його також можна розуміти як соціальну, етнічну та політичну спільноту, суспільство загалом, що здійснюють властиву їм діяльність, спрямовану на практичне перетворення предметної дійсності, теоретичне та духовно-практичне освоєння об'єктивної реальності, носіїв означених якостей, що уможливають виконання ними суспільно значущих функцій [7, с. 613]. Як можна побачити з наведених визначень, невід'ємною рисою суб'єкта є його здатність впливати на об'єкт, при цьому варто зазначити, що у дослідженнях з адміністративного права

об'єкт розуміється з певними варіаціями, які можна звести до трьох основних позицій: так, під об'єктом може розумітися або орган державної влади та його посадові особи, або діяльність таких органів та посадових осіб (чи окремі напрями такої діяльності), або деякі феномени, що належать до правових явищ (публічне управління, державний контроль, адміністративне судочинство тощо).

Розглянемо категорію «забезпечення доброчесності суддів» у взаємозв'язку з категорією «об'єкт діяльності держави». Діяльність як інтегруюча категорія, що включає явища функціонування, роботи, реалізації повноважень тощо, являє собою змогу суб'єкта шляхом здійснення активних дій перетворювати навколишнє середовище, досягаючи поставлених цілей. Як же співвідноситься можливість здійснення такої активної діяльності з тим, стосовно кого вона здійснюється? Або інакше: на що саме треба вплинути для того, щоб забезпечити досягнення стратегічної мети, а також тактичних цілей?

З огляду на те, що стратегічна мета виконує у такому разі функцію мега-мети, більш продуктивним, на нашу думку, буде звернення трисадності тактичних цілей. Отже, щоб забезпечити доброчесність суддів, необхідно вплинути на ті елементи системи публічного управління, які забезпечують законотворчу та нормотворчу діяльність (перша тактична ціль), тобто суб'єктами можуть бути органи, наділені законотворчою та нормотворчою функцією стосовно особливого предмета відання.

Відповідно до другої тактичної цілі вплив можливий, якщо створено ефективний механізм правового регулювання, в якому наділені відповідними повноваженнями органи публічного управління або їх посадові особи шляхом здійснення правореалізаційної діяльності сприяють досягненню стану суспільних відносин, визначеного стратегічною метою. Умовами цього є, по-перше, наявність в органах публічного управління прав та обов'язків, які у сукупності становлять їх компетенцію; по-друге, забезпечення організаційних умов, за яких вони можуть такі повноваження реалізовувати; по-третє, важливим є створення системи контролю, яка давала б змогу отримати достовірну інформацію щодо досконалості правових норм, які призначені забезпечувати доброчесність суддів, можливість реалізації організаційними органами публічного управління своїх повноважень та визначення ефективності (не-ефективності) їх реалізації, тобто відповіді на питання: чи достатньо актуального стану розвитку адміністративно-правового законодавства та організаційних умов для того, щоб вийти на рівень, коли права і свободи фізичних та інтереси юридичних осіб достатнім чином забезпечені.

Третя тактична мета – забезпечення об'єктивного та оперативного контролю за тим, наскільки ці правові акти досягають визначених стратегічною метою показників – передбачає залучення до процесів такого контролю суб'єктів, правовий статус яких виступає гарантією додержання принципів незалежності суду і водночас дає змогу забезпечити достатню фаховість та об'єктивність процедури оцінки доброчесності.

Отже, можна дійти **висновку**, що розуміння мети адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів має включати стратегічні та тактичні особливості цілепокладання, об'єднані в єдину телеологічну систему, в якій кожна ціль виконує свою функцію (формує глобальні довгострокові пріоритети, визначає конкретні швидко досяжні перспективи організаційних перетворень, за певних умов – формує кількісні показники, на досягнення яких буде спрямована діяльність протягом доступних років). Перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямі мають стати визначення зв'язків між системою цілей і правовим статусом суб'єктів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики): монографія. Київ: Освіта України, 2010. 388 с.
2. Калінін О.В. Значення громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів для розвитку демократичної правової держави. Наука і правоохорона. 2014. № 1 (23). Ч. II. С. 57–60.
3. Шопіна І.М. Підходи до розуміння мети правового регулювання. Право і суспільство. 2011. № 6. С. 45–48.
4. Загуменна Ю.О. Співвідношення правоохоронної функції та правоохоронної діяльності. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених: тези доповідей наук.-практ. конф. (Харків, 23 травня 2009 р.). Харків: ХНУВС, 2009. С. 251–254.
5. Соколенко О.Л. Захист прав громадян як ознака та основна функція правової держави. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2012. № 2. С. 92–100.
6. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.

УДК 347.9:004

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ:
НОВЕЛИ ТА ПЕРСПЕКТИВИINFORMATION TECHNOLOGIES IN CIVIL PROCEDURE:
NOVELS AND PERSPECTIVESКаламайко А.Ю., к.ю.н.,
асистент кафедри цивільного процесу*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Статья посвящена исследованию вопросов использования информационных технологий в процессе рассмотрения дел судами как частного проявления общей тенденции информатизации общества. Проанализированы первые результаты работы системы «Электронный суд», обращается внимание на выявленные на практике недостатки и перспективы системы. Особое внимание уделено вопросам использования нового средства доказывания – электронных доказательств.

Ключевые слова: информационные технологии, гражданский процесс, электронный суд, электронные доказательства.

Стаття присвячена дослідженню питань використання інформаційних технологій у процесі розгляду справ судами як окремого прояву загальної тенденції інформатизації суспільства. Проаналізовано перші результати роботи системи «Електронний суд», звертається увага на виявлені на практиці недоліки та перспективи системи. Особливу увагу приділено питанням використання нового засобу доказування – електронних доказів.

Ключові слова: інформаційні технології, цивільний процес, електронний суд, електронні докази.

The article is devoted to the study of the use of information technologies in the process of consideration of cases by the courts as a special case of the general trend of informatization of society embedded in the development strategy both at the level of the European Union and the state of Ukraine. The first results of the pilot project of the Electronic Court system as an element of the Unified Judicial Information and Telecommunication System are analyzed, attention is drawn to the flaws and prospects of the system identified in practice. Particular attention is paid to the use of new mean of evidence – electronic evidence. Formal fixation allowed the full use of such evidence when considering disputes by the court, however, a number of questions arose related to the mechanism for providing such evidence to the court, in particular, with the interpretation of the concept of “original electronic evidence” and “copy of electronic evidence”. In addition, in connection with the entry into force of the Law of Ukraine “On Electronic Fiduciary Services”, an even greater legal uncertainty arose due to the legislative disagreement of the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine and the aforementioned law. At the same time, an analysis of judicial practice leads to the conclusion that, in general, the courts correctly understand the legal regime of electronic evidence and draw attention to their essential features during the consideration of cases on the essence and purpose of examinations. It is concluded that there are broad prospects for the further implementation of information technologies and the feasibility of cooperation in this regard with leading countries that already have experience of such implementation.

Key words: information technologies, civil procedure, electronic court, electronic evidence.

Пошук способів підвищення ефективності діяльності за допомогою новітніх технологій є універсальним трендом сучасності та охоплює фактично всі сфери людської діяльності. Майже кожна наукова чи бізнес-конференція містить доповіді, присвячені питанням впровадження нових технологій, а окремі країни вже нині мають широкий практичний та законодавчий досвід використання ІТ у судочинстві. Аналіз законодавства багатьох держав свідчить про те, що в них поступово з'являються норми, пов'язані з урегулюванням використання ІТ під час розгляду і вирішення справ судом. Зрештою, можна стверджувати, що електронні форми комунікації довели свою ефективність у розгляді справ у недержавних судах, що стало поштовхом до прискореної імплементації в національне процесуальне законодавство відповідних положень [1].

Невпинно зростає увага європейських науковців та законотворців до питань використання сучасних техно-

логій у діяльності різних органів. Зокрема, принципи та цілі Електронної юстиції було затверджено 6 грудня 2013 р. із прийняттям Draft Strategy on European e-Justice 2014–2018 [2]. Основна увага була приділена розвитку і підтримці функціонування Європейського порталу електронного правосуддя задля забезпечення високого рівня поінформованості громадян щодо їх прав і надання їм доступу до широкого спектра інформації і послуг усередині судових систем. Йдеться про інформацію про діяльність органів судової влади, правила звернення до суду, процесуальне законодавство і судові системи країн-членів ЄС, а також суміжні інститути, як-от медіація, представництво в суді тощо. Логічним продовженням стало подальше затвердження Радою ЄС багаторічного європейського плану дій із розвитку електронної юстиції – Multiannual European e-Justice Action Plan 2014–2018 [3] від 16 травня 2014 р.